

Mülkiyeti Düşünmek

2020-01-08 00:11:24

Mülkiyet mukaddes bir hak değildir. Belli insanların belli mülkü elinde tutması, toplumun geneli için faydalı olduğundan tesis edilmiştir. *Herkesin olan hiçkim-senindir* ve bu sebeple değerlendirilemez. Mülkiyet bir kaynağı değerlendirmek için gerekli bir mekanizmadır ve eğer toplumun geneli için *zararlı* olsaydı, zaten bu kadar uzun zaman varlığını sürdürmesi ve kültürün içine işlemesi mümkün olmazdı.

Genelde böyle temel kavramlara dokunmak pek fayda getirmez ama ne işe yaradığını görürsek, zararlarını ve ıslah edilmesini de konuşmak mümkün olur.

Mülkiyet mukaddes değil derken mesela, genele faydasına bakmak gerekir, yaşam hakkı gibi değildir. Yaşam hakkının *mutlak* olduğunu iddia etmek mümkündür ancak mülkiyeti aynı şiddetle savunamayız.

Yeterince karmaşık bir toplumda zaten mülkiyetsiz yapamayız. İnsanların bir şekilde sorumluluk alıp, belli kaynakları kullanımını sürdürmeleri gerekir. Bu *falanca kaynağın filanca şahsa tahsisi* meselesini bürokrasi yoluyla çözersen adı *Komünizm* olabilir ama buradan *adalet* neşet eder mi, pek sanmıyorum. Zira bir düzende bu mülkiyet/sorumluluk dağıtımını devlet ideolojik kriterlere göre yapıyorsa, *adalet* de ideolojinin tanımladığı bir kavrama dönüşür. *Komünizm adildir* çünkü adalet tanımını zaten kendisi yapar, ancak bu adaletin insanları ikna edecek bir adalet olacağı çok su götürür.

Liberal iktisat basit kurallar va'zetmiş, *adaleti* tanımlamak yerine *aşağıdan yukarıya* oyunun kurallarını belirlemiş. Sonuçta daha verimli çünkü oyunun kuralları daha yalınkat ve oyun kurallarının bugünden yarına değişmeyeceğine daha çok güven duyuyorsun. Sosyalist/Komünist/Bürokratik bir düzenin bugün iyi dediğine, yarın kötü deme ihtimali Liberal bir düzeninkinden daha fazla. Daha *saçaklı* bir ideolojiniz varsa, daha çok manevra yapmanız gerekir.

Ayrıca bürokratik bir *adalet* sistemi, devleti kocaman ve sorumsuz bir şirkete dönüştürür. Sorgulanamaz büyük şirketler Liberal/Kapitalist iktisadın ürettiği arızalardan biriyse, Komünizm'in buna verdiği cevabın *devletle içiçe geçmiş kocaman tek şirket* olması büyük bir talihsizlik.

Mülkiyeti nasıl düşüneceğiz?

Topluma yeknesak ve idealist kurallar getirmeye çalışmak yerine, daha faydacı/empirik bakmayı tercih ederim. Mülkiyet ne konuda, ne kadar faydalı ve hangi konularda zararlı?

Bir defa *faydası* ve *zararı* ortaya çıktığında mülkiyetin bazı açılardan sınırlandırıldığı karma bir düzen kurabiliriz. Osmanlı'nın tımar sistemi mesela karma bir sistemdi, toprağın gelirini alıyorsun ama toprağı satamıyorsun.

Mülkiyetin sağladığı asıl ihtiyaç *güven*. Güven toplumun ve insanların en büyük arayışı. Bir eve giriyorsun ve *burası benim* diyorsun, ertesi sabah başkasının gelip oradan seni çıkarmayacağına güvenin oluyor. Araban var, *benim* diyorsun, akşam bıraktığın yerde sabah bulacağına, birinin alıp gitmeyeceğine güvenin var. Şirketin var, fabrikan var ve bunun yarın da senin olacağına, devletin piyangoyla alıp başkasına vermeyeceğine güveniyorsun. Mülkiyetin doyurduğu temel ihtiyaç güven. O halde tehlikeye atılmaması gereken duygu bu.

Ekonomik oyunun kurallarının sabit ve kolay kolay değişmez olması, insanların mallarının ellerinden alınmayacağına, devletin para basıp enflasyon yoluyla ceplerindeki paranın değerini düşürmeyeceğine, verginin keyfi olarak artırılmayacağına güvenmelerini sağlar. Türkiye'de hiçbir zaman gerçekten olmamış bir şey bu, onun için sanırım bütün iktisat politikalarımız Osmanlı'dan beri *günü kurtarma* minvalinde. Devletimizin on politikası var, onu da *debelenme* üzerine.

İnsanların insanlara ve devlete güveni olmadığında herhangi bir iktisat politikasını başarıyla uygulamak mümkün değil. Çünkü mesela Türkiye'de vergi veren her on kişiden dokuzu vergi affı, barışı, sulhü, kucaklaşması gibi şeyler bekliyor, ira Türkiye'de o kadar çok vergi *kaynaşması* çıktı ki, artık kimse *bir daha çıkmayacağına* inanmıyor. Oyunun kuralları bu şekilde oluşmuş, ben olsam bu *de facto* durumu kanunlaştırır, *seçimlerden altı ay önceye kadar direnen işletmelere vergi affı haktır* şeklinde bir uygulamayı yönetmeliğe sokar, insanları belirsizlikten kurtarırdım. Bu bir güven verir mesela insanlara, *devletimiz daha samimi* derler en azından.

Neyse de, Türkiye'de asıl eksiklik bu güven ve bunun sebebi de bizim *burjuva* sınıfımızın da aslında *memur burjuvası* ve devletle hep içli dışlı çalışmış, onun sayesinde büyümüş ve asla *oyunun kuralları netleşsin* dememiş bir sınıf olması. Birisi istediği ölçüde ihale ve vergi istisnası alabiliyorsa, geri kalan ekonomik oyuncuların ne hale düştüklerini pek de umursamaz. Hatta işine bile gelir. Bizim *mülk sahipleri* de böyle, devlet piyasanın en büyük oyuncusu ve bu yarım yamalak düzeni korursanız, şahsen lehinize oluyor. Devlet de yeterince ihale üretecek kadar büyük olduğu sürece, büyük mülkiyet hiçbir zaman devletin genel düzeninin değişmesini istemiyor. En fazla sızlanan *eskiden daha çok ihale alıyorduk, şimdi o kadar alamıyoruz* diye sızlanıyor.

Peki mülkiyetin menfi tarafları yok mu? Araba bir kişinin olunca diğerleri binemiyor mesela, sokaklar içi boş arabayla doluyor ama soğukta yürüyenler bunlardan birini alıp gidemiyor. Bunlar menfi tarafları ama *ekonomik oyunun* devamı, sokakta yürüyen için de bu ufak getirilerden önemli olduğu için insanlar sokakta gördükleri güzel arabaları alıp gitmiyor. Tabii *ekonomik oyun* bazı

noktalarda polis gücüyle sürdürülüyor ama genel sistem yaşayabilir bir sistem üretiyor. Polisin maaşını (ödeyecek vergiyi) veriyorsun ve arabayı alıp gitmek yerine, onun alınıp gidilmesine mani birine dönüşüyor. Polisin maaşını ödeye-bildiğin sürece sürdürülebilir bir sistem gibi duruyor.

Mülkiyetin asıl zararı genelin aleyhine temerküz ettiğinde ortaya çıkıyor. Paranın, sermayenin az sayıda elde toplanması durumunda, bu eller *ekonomik oyunu* tüm toplumun kendilerine muhtaç olduğu şekilde düzenlemeye başlıyorlar. Büyük organizasyonlar yoluyla üretim ancak para gibi yeknesak bir değer yoluyla mümkün, *imece usulü* herkesin sosyal ilişkilerinin farkında olduğu köylerde işe yarayabilir ama milyonluk metropollerde, çok sayıda insanla üretim ve ticaret yapmak için paranın düzenleyiciliğine ihtiyaç var. Ancak bu düzenleyicilik, sermayenin az sayıda elde toplanması neticesi, kimsenin bu sermayeyi tehdit edemez hale gelmesine odaklanıyor. Toplumda az sayıda zengin varsa, bunların birbiriyle rekabet etmeye çalışmak yerine işbirliği yapması çok daha kolay ve akıllıca.

İşte mülkiyetin sınırlanması ve *geri dönüştürülmesi* böyle durumlar için gerekli. Bunun makul yolu da sermayenin ve üretim araçlarının *bedavadan* miras yoluyla el değiştirmemesi. Bunun mekanizmaları üzerine ileride duralım.